HØVE OG HAVREBJERG VALGMENIGHEDER

- To grundtvigske valgmenigheder i den danske folkekirke

Illulisat isfjord – Et besøg værd. Læs mere om oplevelsen ved isfjorden på side 7-8.

Foto: Jørgen Muusmann

VALGMENIGHEDERNES ADRESSER OG TELEFONNUMRE

HØVE VALGMENIGHED
Sorø Landevej 308, Høve, 4261 Dalmose
formand: Lis Eriksen Toelberg, Glænøvej 359, 4230 Skælskør. 31791832.
mail: lis.toelberg@gmail.com
kasserer: Aslaug Bugge, Ærtebjergvej 18, Tjæreby, 4230 Skælskør. Tlf: 40337409.
mail: aslaug@buggeclausen.dk
kirkeværge: Ejvind Petersen, Solbakken 17, 4230 Skælskør, 24756015
graver Berit Jensen, Venslevvej 19, 4261 Dalmose
tlf: 21236866

HAVREBJERG VALGMENIGHED
Krænkerupvej 53, Havrebjerg, 4200 Slagelse
formand: Marianne Højland Larsen, Borrevænget 7, 4270 Høng.
Tlf. 41278070 mail: hoejlandlarsen@mail.tele.dk
kasserer: Lise Lundsgaard Randersvej 14, 4200 Slagelse tlf. 23241272,
mail: henningjensen@outlook.dk
kirkeværge: Michael Tønning, Nordvej 5, 4200 Slagelse tlf. 58530777,
mail: michael@tonning.net
graver: Leif Juhl tlf. 50922816.

organist: Sanne Nielsen, Rådyrvænget 20, 4200 Slagelse. tlf. 58526226
valgmenighedspræst: Nikolai Bloch Wessel, Sorø Landevej 308, Høve. 4261 Dalmose.
Tlf. 61166542 mail: praesten@hoeve-havrebjerg.dk

Høve Marks Forsamlingshus: Anne Grethe Friis, 25372545
hjemmeside: www.høvemarksforsamlingshus.dk

valgmenighedernes hjemmeside: **www.hoeve-havrebjerg.dk**

ANDRE PRAKTISKE OPLYSNINGER

Kirkebil: Vil du gerne I kirke, men er det ikke muligt selv at finde til kirke, kontakt da gerne Nikolai senest lørdag kl. 12, så finder vi en løsning.
Kirkebladet er valgmenighedernes interne blad og udkommer tre gange årligt.
Indlæg til bladet modtages med tak, og kan afleveres til Nikolai Bloch Wessel. Stof til næste nummer af bladet skal være Nikolai i hænde senest 1. februar 2027.
Ferie og kurser: Præsten har ferie 13.-20. februar og 20.-24. marts

Tryk: HassOlsen, 4230 Skælskør, tlf. 58196474

BREV FRA PRÆSTEN

Nikolai Bloch Wessel

Denne uge har Bibelselskabet offentliggjort en prøveoversættelse af fadervor fra Matthæusevangeliet. Den begynder med ordene "Vores far, du som er i himlen", og flere kendte vendinger er skrevet om. Det har allerede vakt debat, så her er mine indledende overvejelser.

Først det praktiske. Der er tale om en prøve, ikke en ny endelig ordlyd. Den indgår i arbejdet frem mod en ny autoriseret bibeloversættelse til reformationsjubilæet i 2036, og selv da er det ikke sikkert at det er den eneste mulighed, vi får at bruge i gudstjenesten. Her hos os ændrer intet sig. Vi beder fadervor, som vi plejer.

Bibelselskabet siger, at man må forandre for at bevare, og det kan der være noget om. Det mest åbenlyse eksempel er *"forlade".* Ordet betyder for en nutidig dansker først og fremmest at *gå fra nogen*, ikke at *tilgive*. "Tilgiv os vores skyld" siger det, som bønnen mener. Og "vores far" opleves varmt og nærværende, tæt på det barnlige, Jesus selv åbner for, når han lærer sine disciple at tiltale Gud som far.

Prøveoversættelse af Fadervor:

Vores far, du som er i himlen!
Lad dit navn være helligt,
dit rige komme,
din vilje ske,
på jorden ligesom i himlen!
Giv os i dag vores daglige brød.
Tilgiv os vores skyld,
ligesom vi tilgiver andres skyld mod os.
Før os ikke ind i fristelse,
men fri os fra det onde.
For dit er riget og magten og æren i evighed.
Amen!

Men jeg har også bekymring. Fadervor er ikke bare en tekst, man rationelt forstår. Det er en bøn, man bærer med sig. Grundtvig talte om det levende ord fra generation til generation. Børn lærer den på deres forældres skød, og gamle mennesker kan stadig bede den, når alt andet er gledet væk. *"Helliget vorde dit navn"* er måske ikke dagligdags dansk, men det er heller ikke et sprog, vi bruger til at bestille morgenmad. Man kan, og vi bør, spørge, om bønnen skal lyde som dagens tale, eller om den skal være et sted, hvor vi træder ind i noget større end os selv.

Der er også noget, der taler imod at gøre bønnen mere forklarende. Ordene i fadervor er givet os, ikke fundet på af os. Det er en bøn, vi modtager, før vi forstår den fuldt ud, og som vi vokser ind i, derfor hører vi den også til dåben.

Så hvad skal vi gøre? Vi skal tage samtalen alvorligt og uden frygt. Bibeloversættelse har altid været en nødvendig opgave, fra Luther og frem. Men vi skal også tage os tid. Ti år er en lang proces, og det er godt. */NBW*

NYT FRA HØVE VALGMENIGHED

Lis Eriksen Toelberg

Vi føler os allerede meget velkomne!

Jeg sad med det blanke papir foran mig og havde lidt svært ved at komme i gang med at skrive indlægget her til kirkebladet – ikke fordi, der mangler noget at skrive om, måske snarere fordi, der er så meget at skrive om...

Midt i mine overvejelser "klikkede" en besked ind i mailboksen, og den var fra Johannes Lynge, den ene af vores to kunstnere i kirken under Kunst & Kirker, og Johannes skrev: *"Vi føler os allerede meget velkomne"* – og det var SÅ opløftende; vi har blot ført telefonsamtaler og udvekslet mailkorrespondancer, alligevel føler Johannes og hans familie sig her – i skrivende stund - en uge før begivenheden allerede meget velkomne!

Det fik mine tanker til at drage videre til tanken om, at alle, der måtte have lyst til at komme med i fællesskabet omkring Høve Valgmenighed, er hjerteligt VELKOMNE! Vi kan invitere familie, venner og bekendte med i kirke eller til arrangementer i forsamlingshuset, og fra alle de "gamle" medlemmer vil "nye" føle, at de er hjerteligt velkomne! Så hvis du/vi taler med en, der er nysgerrig på, hvad valgmenigheden er, så invitér dem endelig med ind hos os, de er **HJERTELIGT VELKOMNE!**

Når vi sidder med dette kirkeblad i hænderne, så er Kunst & Kirker for længst overstået.

Fejringen af forsamlingshusets 150-års fødselsdag blev på alle måder sådan en dag, som vi kun kunne have ønsket os. Der var mange deltagere, bordene var smukt dækket og pyntet, menuen var superb, der var gode taler, blandt andet en fin tale om, hvordan det var at være elev i Høve Friskole. Og spillemand Lars Kristian Sørensen gav os en smuk musikalsk rejse rundt, hvor der blev sunget meget med på sangene. Og børnene nød at lege med Emilia fra "Gerlev Legepark" – børnene var ikke våde af den fine støvregn, de var våde af sved, fordi legen var så sjov, det var skønt at se!

Det var en festlig og dejlig dag!

TAK til enhver, der var med til at gøre dagen så festlig, og stor tak for enhver gave vi fik – herunder også tak til Slagelse Kommune for deltagelse i dagen og for økonomisk støtte!

Fra Havrebjerg fik vi med kortet en særlig dejlig hilsen, hvor Marianne Højland udtrykker glæden over vores gensidige samarbejde:

Et forsamlingshus så flot blev til
for folk de sagde: "Det er det vi vil",
og et fællesskab på egnen opstod.
Huset kunne rumme en friskole,
hvor børnene læste om "Ole Bole",
og de lærte om Thyra Danebod.
Husets nabo blev en Valgmenighed,
og det var en god besked,
da man fik et fællesskab sammen.
Havrebjerg Valgmenighed har den glæde
at komme her og være til stede,
og vi har et fællesskab i fryd og gammen.
En 150 års mærkedag
skal fejres i et festligt lag,
og hermed ønsker vi stort tillykke.
Vi sender her vores gavepenge
fra Havrebjerg Valgmenighed – inden længe
og I kan bruge dem til huset at smykke.
Med venlig hilsen Havrebjerg Valgmenighed.

I september havde vi i samarbejde med LOF fyldt forsamlingshuset til sidste plads til fællesspisning og foredrag med Jacob Kaarsbo, Chr. Friis Bach og René Lindrum Toft, om *" Krig i Europa og stormagter i forandring. Hvordan ser vores fremtid ud, og hvem kan vi stole på? Hvordan sikrer vi fremtiden?"* Det var en fin og også en meget tankevækkende aften med fokus på de meget alvorlige temaer!

Søndag den 18. oktober var en dejlig dag, der havde vi fællesudflugt med Havrebjerg Valgmenighed, hvor turen gik til Boeslunde Kirke. I kirken oplevede vi en fin gudstjeneste efterfulgt af kirkekaffe. Derefter samledes vi i konfirmandstuen til frokost og foredrag. Her fortalte præst Birgitte Saltorp om sin præstegerning ved Den danske Kirke i Vancouver fra 2012-2017. Birgitte er en meget levende fortæller, så det var en både spændende og humorfyldt fortælling. Vi siger STOR TAK for den gæstfrihed, vi mødte i Boeslunde!

I skrivende stund ser vi frem til en række gudstjenester, hvor vores lune kirke indbyder til både refleksion og til at nyde selskabet med hinanden; Mortensaften i forsamlingshuset; "Pudsedag", hvor alt vil komme til at skinne frem mod julen; et møde, hvor to konsulenter fra Selskabet for Kirkelig Kunst, vil komme for at rådgive os om, hvordan vi nænsomt kan få restaureret vores (efterhånden godt slidte) altertæppe, og hvilke fonde det kunne være relevante for os at søge.

Der er heldigvis meget at glæde sig til, og her først i november er det også nu, hvor menighedsrådet ønsker alle en rigtig glædelig jul samt et godt nytår 2027 med stor TAK for alt, hvad vi har delt sammen i 2026 både i Høve Valgmenighed og i Høve Marks Forsamlingshus – mange, mange gode stunder har vi haft sammen! Og vi ønsker at alle må nyde de mørke vintermåneder med hinanden og fejre højtiderne sammen med familie og venner!

NYT FRA HAVREBJERG

Marianne Højland Larsen

Vi har haft et mildt efterår og de store gamle bøgetræer rundt om kirkegården står i sit flotteste flor, inden de lukker ned for vinteren. Det er næste ikke til at tro, at vi starter på et nyt kirkeår nu og er ved at forberede julen, men den kommer og vi vil ikke undvære den.

Kulturdag i Havrebjerg den 12. september.

I Valgmenighedskirken markerede vi Kulturdagen med at have åben kirke og vi havde besøg af 2 elever fra orgelklubben som har til formål at invitere børn og unge til at lære at spille på orgel.
Maria Højland Mikkelsen fortalte om hvordan og hvorfor orgelklubben er blevet til og Peter Norbjerg og Ellen Højland Mikkelsen prøvede at give et bud på, hvad de har lært og hvorfor det kan være vanskeligt at spille på et så gammelt og anderledes instrument.
Formålet med en orgelklub for børn og unge er at opbygge en fødekæde af organister.
Orgelklubben arbejder på, at børn også skal kunne gå til kirkeorgel gratis i deres lokale kirke.
Augustinus Fonden gav sin første bevilling til udviklingsmidler til orgelklubben i 2017 og har siden støttet orgelklubbens aktiviteter.

Konfirmandholdet 2026/27

Vi er igen i gang med undervisning af det næste hold konfirmander fra Trelleborg Friskole. Vi havde en aftengudstjeneste i september og her var de kommende konfirmander samt deres forældre inviteret til en kort gudstjeneste og information om konfirmationsforberedelsen. De bliver undervist på skolen en gang om ugen.
De vil blive konfirmeret Kristi himmelfarts dag, torsdag den 6. maj 2027 i Havrebjerg Valgmenighedskirke af Nikolai.

Rengøringsdag.

Vi havde rengøringsdag i kirken den 19. september og her blev fejet ned, støvsuget, vasket af og messingtøjet blev pudset så kirken tog sig godt ud, da vi havde besøg af de kommende konfirmander og deres forældre. Senere er tagrenderne på kirken også blevet renset, og tak til jer, som gav en hånd med.

TO VALG – DER VIL BLIVE HUSKET

Jørgen Muusmann

Tirsdag den 11. marts 2025 var der valg på Grønland, hvor et flertal af grønlænderne forlod den politiske osteklokke, som gennem flere år havde selvstændighed stående øverst på dagsordenen.
Da præsident Donald Trump gentagne gange har udtalt ønske om at købe/overtage Grønland, og det medvirkede til, at et flertal af grønlændere vendte tilbage til den geopolitiske virkelighed. Samarbejde indenfor rigsfællesskabet, og dermed beskyttelse via NATO.

Fuld selvstændighed for Grønland er en utopi.

Min interesse for Grønland stammer fra folkeskolen, hvor vi havde grønlandske vikarer, som sørgede for, at alle elever fik en grønlandsk penneven. Det gik fint så længe der var vikarer fra Grønland, men derefter blev sprogvanskelighederne for store.
Kaptajn og polarforsker Ejnar Mikkelsen kom til Hårslev Forsamlingshus og fortalte om Grønlands storslåede natur – grønlændernes gæstfrihed og de mange spændende rejser. Så var interessen vakt, og polarforsker Knud Rasmussen blev min drengehelt. Hans far var præst og missionær og hans mor var af grønlandsk afstamning. På hans mindesten i Ilulissat står der " Grønlands trofaste søn."
Drengedrømmen om at opleve Grønland blev til virkelighed i 2026. En fantastisk oplevelse, som kan anbefales.
Byen Ilulissat hed tidligere Jakobshavn, og det er byen, hvor Knud Rasmussen og hans gode ven Jørgen Brønlund blev født.

Navnet Ilulissat betyder isfjeldene eller isbjerge på grønlandsk og det stemmer med virkeligheden.

Ilulissat er Grønlands tredje største by, og har 4.500 indbyggere. Avannaata Kommune har omkring 11.000. indbyggere og dækker et areal på størrelse med Spanien.

Ilulissat Isfjord er Unesco Verdensarvsområde. Isfjorden sender årligt mange kubikkilometer is ud gennem fjorden til den nærliggende Diskobugt, det er eventyrligt smukt syn og et dybt imponerende.

Et besøgscenter ved isfjorden blev indviet i 2021 og her kan man blive klogere på stedets natur – historie og kultur, samt klimaforandringernes betydning for området.

Grønlænderne har været gode til at fastholde og formidle værdierne i deres

fangerkulturen og det gav stof til eftertanke hos en gammel bonde, som ser dansk landbrug, der i disse år er under voldsom forandring.

Jeg troede, at det fine samarbejde omkring den grønne trepartsaftale fra juni 2024 ville betyde en ny udvikling, hvor dansk landbrug kunne genvinde accept og forståelse i det omgivende samfund; men valgkampen forud for folketingsvalget tirsdag den 24. marts i 2026 og de efterfølgende regeringsforhandlinger, der i stedet tegnede konturerne til en helt anden udvikling. En afvikling af det danske bondebrug og dermed et farvel til bondekulturen.

Tilbage står håbet om, at rigtig mange med viden om hverdagslivet på landet - nu får lyst til - i ord og billeder, at fortælle: om nabohjælp – om landsbyfællesskab og interessefællesskab i de mange forskellige andelsforeninger. Det kan hjælpe de historiske foreninger og de lokalhistoriske arkiver med at samle den " rigtige "fortælling om det danske bondebrug.

EN UNDERSØGELSE AF NIELS DAELS DÅBSSYN

Nikolai Bloch Wessel

"Niels Dael døbte på en helt særlig måde, men hvordan ved jeg ikke", sådan begynder Liselunds forstander Kim Jacobus Paulsen gerne, når han skal fortælle om Liselunds historie, og den karismatiske stifter, vores gamle præst, Niels Dael. Det faldt et af vores medlemmer for brystet, og derfor har hun allieret sig med en af landets mest vidende om Grundtvig og det Grundtvigske kirkeliv, nemlig Kim Arne Pedersen, som har sat mig på sporet af denne undersøgelse, som jeg her begynder, men som Jeg finder rigtig spændende, og som jeg glæder mig til også i fremtiden at dykke dybere ned i.

Hvordan døbte Niels Dael?

Spørgsmålet som har været udgangspunktet for mangen en debat blandt præster igennem historien er netop spørgsmålet om, hvad der gør en dåb gyldig? Er det ordene, vandet og Guds løfte, eller har det også betydning, hvem der døber, og hvem der står rundt om fonten?

Spørgsmålet er gammelt, men det blev levende i vores egen del af Grundtvigs arv, og det rejser netop et spørgsmål om det dåbssyn, Niels Dael havde.

Ryslingestriden -og Ryslingeritualet
I begyndelsen af 1920'erne oplevede valgmenighedspræsten i Ryslinge, Thorkild Skat Rørdam, at flere dåbsforældre gerne ville bære deres barn til dåb, men havde forbehold over for led i den apostolske trosbekendelse, som det autoriserede ritual spurgte dem om.
I forståelse med valgmenighedens bestyrelse udarbejdede han derfor det såkaldte *Ryslingeritual*, hvor tilspørgslen til trosbekendelsens enkelte led blev erstattet med en fremsigelse af trosbekendelsen hvortil der blev spurgt: *"NN, vil du døbes til, hvad Gud giver i den tro, vi her har bekendt?"*.
Trosbekendelsen blev stadig bekendt, men dåben skulle ikke være et forhør i den rette lære. Den skulle være en pagtslutning, hvor Gud alene skænker troen. Efter halvandet år uden svar på ansøgningen om godkendelse tog Rørdam ritualet i brug den 1. februar 1925. Fire dage senere fratog en kongelig resolution ham anerkendelsen som valgmenighedspræst, og Ryslinge Valgmenighed blev til en frimenighed.

Sagen var allerede i 1924 anledning til en dåbsforhandling ved vintermødet på Liselund. For mange i de grundtvigske kredse var tilspørgslen ikke en detalje. Hos Grundtvig er trosbekendelsen nemlig et af de såkaldte *mundsord*, Herrens egne ord ved dåben og det faste punkt, hvorpå dåben hviler, uafhængigt af den enkelte præsts indfald. Det er et tema, han bl.a. udfolder i *Kirkens Gienmæle* (1825). Kritikere mente, at Rørdam svækkede tilspørgslens og ordlydens betydning. Forhandlingen er refereret hos Herluf Eriksen i *Et grundtvigsk kirkeligt kulturcentrum: Liselund gennem hundrede år*.

Et omstridt ord: Donatisme
I samme referat møder vi Niels Daels dåbssyn, som Eriksen betegner som "*donatistisk præget*" (s. 47). Ordet donatisme har en tung historie. Donatismen er opkaldt efter biskop Donatus i Nordafrika i 300-tallet. Under de romerske forfølgelser havde nogle præster svigtet og udleveret kirkens skrifter, og donatisterne mente, at sakramenter, som disse "svigtende" præster uddelte, var ugyldige. Dåbens gyldighed afhang af, at præsten selv var troende og værdig.

Kirken afviste synspunktet.

Augustin hævdede, at dåben er Kristi gerning og ikke præstens, og den lutherske bekendelse, som er en af vores Folkekirkes bekendelsesskrifter, fastholder netop det samme: *Confessio Augustana* (Den Augsburgske Bekendelse) lærer i artikel 8, at sakramenterne er gyldige, selv om de forvaltes af onde mennesker *"sakramenterne og ordet er virksomme på grund af Kristi*

indstiftelse og befaling, selv om de meddeles af onde mennesker.

De fordømmer donatisterne og deres lige, som sagde, at man ikke måtte bruge de onde menneskers tjeneste i kirken, og mente at de ondes tjeneste var unyttig og uvirksom."
Luther lagde i samme ånd vægt på, at dåben hviler på Guds løfte og ikke på den enkeltes fromhed. Donatisme er derfor i den lutherske og grundtvigske tradition en fejllære.

Ifølge Herluf Eriksen, flyttede Dael tanken fra præstens tro til menighedens. Dael talte om *svag* og *stærk* dåb, afhængigt af menighedslivets styrke, og her tæller både menneskers følelsesliv og deres personlige overbevisning med.
Men er det rigtigt at kalde det donatisme? Her er en afgørende skelnen. Luther adskiller dåbens *gyldighed*, som hviler på Guds løfte, fra dens *nytte*, som kræver tro. I dåbsartiklen i *Den lille katekismus*, at den gavner dem, der tror det, ordene og løftet siger. Såfremt Niels Daels "svage og stærke dåb" handler om dåbens frugt og liv i menigheden, er det ikke donatisme, men almindelig luthersk lære. Hvis han derimod gjorde selve gyldigheden afhængig af menighedens tro, ville det stå i direkte modstrid med både Luther og Grundtvig.

Eriksens ord er en senere karakteristik, og jeg kan endnu ikke afgøre, hvilken af de to Dael mente. Det kan kun afgøres ved at se, hvad Dael selv skrev og sagde, og her er offentligt tilgængelige kilder desværre relativt sparsomme.

Et paradoks, eller ingen modsætning?

Rørdam og Dael står på ét punkt direkte over for hinanden. Rørdam greb ind i ritualets ordlyd og erstattede tilspørgslen til trosbekendelsens enkelte led med ét samlet spørgsmål, mens Dael ifølge Eriksen var "meget trofast over for ritualets ordlyd ved dåb som nadver" (s. 47). På et andet punkt er billedet mere broget. Rørdams begrundelse, som Crone Nielsen gengiver den, var, at dåben ikke må gøres afhængig af forældrenes tro, for det afgørende er Guds ja og ikke menneskets. Det er en tanke, der ligger tæt på den, som den lutherske tradition sætter imod donatismen.

Ritualets spørgsmål viser, hvad der er på spil: "*vil du døbes til, hvad Gud giver i den tro, vi her har bekendt?*" Her har "til" og "i" hver deres opgave. At døbe *til* angiver målet. Dåben fører til noget, Gud giver, og ikke til noget, mennesket skal præstere. At døbe *i* angiver rammen. Dåben sker i en tro, som kirken i dette øjeblik har bekendt, og som hverken er barnets eller forældrenes alene. Men "*i den tro*" kan forstås på to måder. Er det bekendelsens indhold, altså de overleverede ord, så står dåben fast, uanset hvem der står rundt om fonten. Er det menighedens levende tro, nærmer vi os Daels tanke om svag og stærk

dåb. Den samme uklarhed ligger i Eriksens "donatistisk præget".
Dael lagde vægt på menighedens liv, men uden at røre ved ordlyden. Hos Grundtvig er menigheden den levende bærer og vidne for de ord, der er givet den (jf. *Kirkens Gienmæle*). Det er ikke utænkeligt, at Dael har trukket en linje fra "menigheden bærer ordet" til "menighedens liv præger dåben", og så ville hans fasthold i ordlyden og hans vægt på menigheden hænge sammen. Det ville være en forskydning inden for Grundtvigs tænkning, ikke et brud med den. Det er en hypotese, ikke et bevis.
Og at dåben blev drøftet i 1924, viser i øvrigt, at kredsen ikke var enig. Valgmenighedernes frihed gav plads til forskellige holdninger, men ikke til afvigelser fra det autoriserede ritual, som Rørdams skæbne viser. Et særligt syn hos en enkelt præst behøver derfor ikke at have været kredsens fælles lære.

Karisma, ikke kætteri?
Et fingerpeg findes hos Jens Marinus Jensen, *Niels Dael* (Aros, 1957, s. 70f.), der kort skildrer Dael ved døbefont og nadverbord og giver indtryk af hans karisma. Måske er det den, Eriksen sigter til: hans væremåde og personlighed i dåbshandlingerne i Høve, Havrebjerg og i kirkesalen på Liselund, snarere end et brud med ritualet eller med dåbslæren. Så ville det handle om, hvordan dåben blev oplevet – ikke om, hvad der gjorde den gyldig.

Ét er sikkert. Jeg er ikke færdig med at grave mig ned i det her spørgsmål.

Kilder

- Eriksen, Herluf: *Et grundtvigsk kirkeligt kulturcentrum: Liselund gennem hundrede år*, Poul Kristensens Forlag, 2008, s. 45ff. og 47.
- Jensen, Jens Marinus: *Niels Dael*, Aros, 1957, s. 70f.
- "Niels Dael", *Dansk Biografisk Leksikon*, biografiskleksikon.lex.dk/Niels_Dael
- Nielsen, Mikkel Crone: "Ryslingeritualet – et dåbsritual til inspiration i en liturgidebat", folkekirken.dk.
- Grundtvig, N.F.S.: *Kirkens Gienmæle*, 1825.
- Nørgaard-Højen, Peder (udg.)*Confessio Augustana* (Den Augsburgske Bekendelse), art. 8, i: *Den danske folkekirkes bekendelsesskrifter. Tekst og oversættelse*, Eksistensen, 2018.
- Martin Luther: *Den lille katekismus*, fjerde hovedstykke om dåben, i: Nørgaard-Højen (udg.) 2018.

Har du viden om Niels Daels dåbssyn, ligger inde med bøger, breve eller tekster som kunne være interessant for mig at blive klogere i det her, så kontakt mig gerne, dem vil jeg meget gerne låne. /NBW

GUDSTJENESTER OG AKTIVITETER
DECEMBER 2026 – APRIL 2027

		HØVE	HAVREBJERG	
23/11	*Pudsedag*	*9-12*		
24/11	*Fællessang fra Højskolesangbogen 19.30-21.30*			
29/11	1. søndag i advent	11	9	
13/12	3. søndag i advent	9	11	
24/12	Juleaften	16	14	
25/12	Juledag	10		
1/1	Nytårsdag	Fællesgudstjeneste på Liselund kl. 16		
17/1	Sidste søndag e. Helligtrekonger	9	11	
26/1	*Fællessang fra Højskolesangbogen 19.30-21.30*			
31/1	Seksagesima – Fødselsdagsgudstjeneste på Liselund kl. 10			
28/2	3. søndag i fasten	11	9	
14/3	Mariæ Bebudelse	9	11	
28/3	Påskedag	11	9	(**OBS**: Sommertid)
30/3	*Fællessang fra Højskolesangbogen 19.30-21.30*			